

چرا ثواب حضرت عبدالعظیم (ع) برابر با زیارت امام حسین (ع) است؟

برخی شیعیان نزد امام هادی (ع) رفته و گفتند ما از زیارت کربلا آمديم و حضرت در جواب فرمود که شما در ری زیارت عبدالعظیم را بکنید مثل این است که امام حسین (ع) را زیارت کرده اید.

برخی شیعیان نزد امام هادی (ع) رفته و گفتند ما از زیارت کربلا آمديم و حضرت در جواب فرمود که شما در ری زیارت عبدالعظیم را بکنید مثل این است که امام حسین (ع) را زیارت کرده اید.

به گزارش خبرنگار مهر، گروه دین و اندیشه خبرگزاری مهر برخی از پرتعدادترین سؤالاتی که توسط مردم از مرکز ملی پاسخگویی به سؤالات دینی پرسیده می شود را برای آگاهی مخاطبان ارائه می کند.

پرسش: حضرت عبدالعظیم حسنی که بود و کجا می زیست و چگونه و در چه تاریخی به شهادت رسید؟

حضرت عبدالعظیم بن عبدالله بن علی بن الحسن بن زید بن الحسن بن علی بن ابی طالب، از بزرگان روات و علما و صاحب ورع و تقوا است و از اصحاب امام جواد (ع) و امام هادی (ع) و احادیث بسیار از ایشان روایت کرد. در منزلت و مقام وی آمده است که مردی از اهل ری به خدمت حضرت علی بن محمد النقی امام هادی (ع) رفت. حضرت پرسید: کجا بودی؟ او گفت: به زیارت امام حسین (ع) رفته بودم. امام فرمود: اگر قبر عبدالعظیم را که نزد شما است زیارت می کردی مانند کسی بودی که امام حسین (ع) را زیارت کرده باشد. (۱)

احمد بن خالد برقی می گوید: عبدالعظیم حسنی از دست حاکم و سلطان زمان خودش فراری شد و در خانه مردی از شیعیان در ری پنهان شد. در آن خانه عبادت می کرد و روزها روزه می گرفت و شب ها به عبادت می پرداخت و مخفیانه از خانه برای زیارت قبري که نزدیک محل سکونت وی بود، بیرون می رفت و می گفت: این قبرمردی از فرزندان موسی بن جعفر است. کم کم خبر ایشان در بین شیعیان پخش شد و گروه گروه به دیدار حضرت عبدالعظیم می آمدند. شخصی از شیعیان پیامبر را در خواب دید که فرمود: مردی از فرزندان من نزد درخت سیب درباغ عبدالجبار بن عبدالوهاب دفن خواهد شد. حضرت عبدالعظیم مریض شد و بعد از مدتی فوت کرد و در جیب لباسش نوشته ای یافتند که در آن نوشته بود: من ابوالقاسم عبدالعظیم بن عبدالله بن علی بن الحسن بن زید بن الحسن بن علی بن ابی طالب (ع) هستم. (۲)

حضرت عبدالعظیم از نوادگان حضرت امام حسن (ع) می باشد و از اصحاب امام جواد و امام هادی (ع) بود و عقاید خود را بر امام هادی (ع) عرضه داشت و امام او را تأیید کرد. مناسب است ما این روایت را نقل کنیم. شیخ صدوق (ره) و غیر ایشان از جناب عبدالعظیم روایت کرده اند که فرمود: بر آقای خودم، حضرت امام هادی (ع) وارد شدم. چون مرا دید فرمود: مرحبا به تو ای ابوالقاسم! تو ولی ما هستی. عرض کردم: ای فرزند رسول خدا! می خواهم دین خود را بر شما عرضه کنم. اگر مورد پسند شما است تأیید بفرمایید و اگر ناپسنداست راهنماییم کنید.

من عقیده دارم خدا، واحد و یگانه است و مثل و مانندی ندارد و جسم و صورت و عرض و جوهر نیست، بلکه پدیدآورنده اجسام و صورتهاست. پروردگار و مالک هر چیزی است. او مالک و صاحب هر چیزی است.

عقیده دارم محمد (ص) پیامبر و رسول و آخرین آنان است و بعد از او پیامبری نخواهد بود و تا روز قیامت دین آن حضرت اسلام خواهد بود و شریعت دیگری نخواهد بود.

عقیده دارم امام و خلیفه و ولی امر بعد از پیامبر (ص) امیرالمؤمنین (ع) و بعد از آن حسن (ع) و بعد حسین (ع) و علی بن الحسین و بعد محمد بن علی و سپس جعفر بن محمد و بعد موسی بن جعفر و بعد علی بن موسی و سپس محمد بن علی است و بعد شما را امام می دانم.

حضرت فرمود: بعد از من پسر حسن و بعد از او مهدی (ع) خواهد بود که کسی او را نمی بیند و از نظرها غائب خواهد بود و زمین را پر از عدل و داد خواهد کرد پس از این که پر از ظلم و جور شده باشد.

گفتم: عقیده دارم دوست ایشان دوست خداست و دشمن ایشان دشمن خداست و اطاعت ایشان واجب و معصیت ایشان معصیت خدا است.

عقیده دارم معراج و سؤال در قبر و بهشت و جهنم و صراط و میزان حق است و قیامت خواهد آمد و همه زنده خواهیم شد.

پس امام هادی (ع) فرمود: ای ابوالقاسم! به خدا این است دین پسندیده ثابت. بر همین اعتقاد بمان. خداوند تو را براین اعتقاد محافظت کند. (۳)

حضرت عبدالعظیم (ع) در حدود سال ۲۵۰ یا ۲۵۲ از دنیا رفت. (۴)

پی نوشت ها:

۱. شیخ عباس قمی، منتهی الآمال، ج ۱ ص ۲۴۶.

۲. الخوئی، معجم رجال الحديث، ج ۱۰ ص ۴۶.

۳. منتهی الآمال، ج ۲ ص ۳۹۲.

۴. محمد جواد نجفی، ستارگان درخشان، ج ۴ ص ۲۱۹.

پرسش: در مورد حضرت عبدالعظیم حسنی و زندگانی او توضیح دهید؟

ابوالقاسم عبدالعظیم بن عبدالله بن علی بن حسن بن زید بن حسن بن علی بن ابیطالب - علیهما السلام - از سادات حسنی و از بزرگان این خاندان و مورد احترام امامان عصر خود و از راویان موثق بوده است. زندگی امامزاده عبدالعظیم حسنی از حیث تولد، تعداد امامانی که وی آنان را درک کرده و نیز تاریخ وفاتش به طور مشخص و معین در منابع ذکر نشده است و هر آنچه هست مورد اختلاف است. برخی تولد ایشان را در سال ۱۷۳ هجری قمری در زمان امام موسی بن جعفر - علیه السلام - در مدینه دانسته اند و بنابراین نقل، آن جناب ده ساله بوده اند که امام موسی بن جعفر - علیه السلام - از دنیا رفته است. [۱]

برخی دیگر از منابع تولد وی را در سال ۲۰۲ هجری دانسته اند ولیکن مأخذ آن را ذکر نکرده اند و این گفته مدرک درستی ندارد، زیرا حضرت عبدالعظیم راوی هشام بن حکم است و او در سال ۱۹۸ هجری در گذشته است و به گفته برخی منابع حضرت عبدالعظیم محضر مبارک حضرت رضا - علیه السلام - را نیز درک نموده و حال این که آن جناب در سال ۲۰۳ هجری به شهادت رسیدند. [۲] در مقابل چنین منابعی که ذکر نموده اند ایشان ایام زندگانی حضرت امام موسی بن جعفر و امام رضا - علیهما السلام - را درک نموده است.

مؤلف کتاب روح و ریحان می نویسد که حضرت عبدالعظیم حسنی خدمت سه امام از ائمه - علیهم السلام - یعنی امام جواد، امام هادی و امام حسن عسکری - علیهم السلام - را درک کرده و هرگز و به طور تحقیق خدمت حضرت علی بن موسی الرضا - علیه السلام - شرفیاب نشده است و بعضی از روایاتی که آن جناب از حضرت رضا - علیه السلام - نقل کرده است به واسطه اصحاب است. [۳]

شیخ طوسی عبدالعظیم حسنی را در رجال خویش در زمره اصحاب امام هادی و امام حسن عسکری - علیهما السلام - ذکر کرده است [۴] و آنچه از منابع در رابطه با آن جناب به دست می آید این است که: وی فرزند عبدالله بن علی از نوادگان امام حسن مجتبی - علیه السلام - و نام مادرش فاطمه بنت عقبه بن قیس بود. حضرت عبدالعظیم از همسرش به نام خدیجه بنت قاسم بن حسن بن زید که دختر عموی خویش بود. [۵] پسری داشت به نام محمد که وی نیز همانند پدر بزرگوارش فردی زاهد و شریف بود [۶] و دختری داشت به نام «ام سلمه» که همسر محمد بن ابراهیم بن ابراهیم بن حسن گردید. [۷] و به طور قطع زندگانی وی مصادف بود با ایام زندگانی دو امام معصوم یعنی امام جواد و امام هادی - علیهما السلام - و از طرف آن بزرگواران شدیداً مورد احترام و محل اعتماد و اطمینان بوده است، وی نیز در تعظیم و اکرام آن حضرات اهتمام فراوان داشت. او دین خود را به محضر امام هادی - علیه السلام - عرضه داشت که حضرت فرمودند: به خدا قسم این همان دینی است که خداوند نسبت به بندگان به آن رضایت داده است. [۸]

بنابر آنچه از مطالب تذکره نویسان اسلامی بر می آید حضرت عبدالعظیم حسنی - علیه الرحمه - در حدود سال ۲۵۰ ه ق بر حسب امر مبارک امام علی النقی الهادی - علیه السلام - برای ترویج و تبلیغ احکام دین مبین اسلام و پیشوایی جماعت شیعیان از عراق وارد شهر ری گردید [۹] نجاشی در رجال خویش از احمد بن محمد بن خالد برقی روایت کرده است که:

عبدالعظیم حسنی از ترس سلاطین جور وارد ری شد و به طور مخفیانه در خانه مردی از شیعیان در منطقه "سکه الموالی" اقامت گزید و در آنجا روزها را روزه و شب‌ها را به نماز می‌گذرانید و مخفیانه از آن خانه خارج شده و قبری که متعلق به یکی از اولاد حضرت موسی بن جعفر - علیه السلام - بود را زیارت می‌کرد تا این که شیعیان یکی پس از دیگری وی را شناختند و در نهایت یکی از شیعیان در خواب حضرت رسول اکرم - صلی الله علیه و آله - را دید که فرمود: از فرزندان من مردی از "سکه الموالی" به باغ عبدالجبار بن عبدالوهاب حمل شده و در زیر درخت سیبی دفن خواهد شد و اشاره به مکانی کرد که آن جانب در آنجا دفن گردیده است.

آن مرد شیعی برای خرید آن درخت و اطراف آن از صاحبش به آنجا رفت. صاحب باغ گفت به چه منظور می‌خواهی آنجا را بخری مرد رؤیای خود را تعریف کرد صاحب باغ گفت من نیز همانند آن رؤیا را دیده‌ام و بدین جهت این درخت را با باغ به آن مرد بزرگوار (یعنی عبدالعظیم حسنی) و جمیع شیعیان وقف نمودم که در آنجا دفن شوند.

چون حضرت عبدالعظیم وفات یافت در جیش نوشته‌ای یافتند که خود در آن چنین نوشته بود "أنا ابوالقاسم عبدالعظیم بن عبدالله بن علی بن الحسن بن زید بن الحسن بن علی بن ابی طالب - علیهم السلام -". [۱۰]

در مورد تاریخ وفات حضرت عبدالعظیم حسنی، برخی منابع ذکر کرده‌اند که وی به دست عمال سلطان عباسی به شهادت رسیده است. به طور دقیق مشخص نیست ولی چون از اخبار به دست می‌آید که وی در زمان المعتز بالله عباسی (متوفی ۲۵۵ هجری) هجرت کرده و حضرت امام هادی در سال ۲۵۴ هجری به شهادت رسیده‌اند و توقف آن بزرگوار در ری زیاد طولانی نبوده است لذا می‌توان نتیجه گرفت که وفات حضرت عبدالعظیم - علیه السلام - در حدود سال‌های ۲۵۴ و ۲۵۵ هجری واقع شده باشد. [۱۱]

عبدالعظیم حسنی در ایام زندگی خود تألیفاتی هم داشته که نام دو کتاب او برای ما حفظ شده است یکی از آنها کتابی است به نام "خطب امیر المؤمنین - علیه السلام -" که نجاشی در رجال خود آن را ذکر کرده [۱۲] و دوم کتابی به نام "یوم و لیل" می‌باشد که در رساله صاحب بن عباد ذکر شده است. [۱۳]

برای حسن ختام، روایت معتبری که در رابطه با زیارت قبر حضرت عبدالعظیم حسنی از امام علی النقی - علیه السلام - وارد شده را ذکر می‌کنیم:

به سند معتبر منقول است که شخصی از اهل ری خدمت حضرت امام علی النقی - علیه السلام - مشرف شد حضرت فرمود: کجا بودی. وی عرض کرد: به زیارت امام حسین - علیه السلام - رفته بودم. حضرت فرمودند:

اما انک لو زرت قبر عبدالعظیم لکنک کمن زار قبر الحسین - علیه السلام -.

اگر زیارت می‌کردی عبدالعظیم را، هر آینه مانند کسی بودی که زیارت کرده باشد امام حسین - علیه السلام - را. [۱۴]

معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر:

۱. زندگی‌نامه حضرت عبدالعظیم - عزیزالله عطاری.

۲. شناخت‌نامه حضرت عبدالعظیم حسنی - سید مجتبی صفی و علی اکبر زمانی نژاد.

۳. تاریخ آستانه ری، عبدالله عقیلی.

۴. اینجا کربلاست، حرم حرم حسین(ع) است - حسین مودنی.

۵. خبات النعیم فی احوال سیدنا الشریف عبدالعظیم - ملا محمد اسماعیل فدایی اراکی.

پی‌نوشتها:

[۱]. ربانی، هادی و زمانی نژاد، شناخت‌نامه حضرت عبدالعظیم حسنی - علیه السلام - و شهر ری، سازمان چاپ و نشر دارالحديث، چاپ اول، بهار ۱۳۸۲، ص ۱۰۸.

[۲]. عطاري قوچاني، عزيزالله، زندگي نامه حضرت عبدالعظيم - عليه السلام - چاپخانه حيدري، چاپ اول، ص ۶۴.

[۳]. واعظ تهراني كجوري، محمدباقر، روح و ريحان، سازمان چاپ و نشر دارالحديث، چاپ اول، بهار ۱۳۸۲. مجموعه آثار كنگره حضرت عبدالعظيم - عليه السلام - ج ۳، ص ۳۹۷.

[۴]. طوسي، محمدبن حسن، رجال طوسي، چاپ حيدريه نجف اشرف، ۱۳۸۰ هجري، ص ۴۱۷ و ۴۳۳.

[۵]. صحفي، سيدمجتبي و زماني نژاد، علي اكبر، شناخت نامه حضرت عبدالعظيم حسني، سازمان چاپ و نشر دارالحديث، چاپ اول، بهار ۱۳۸۲، ج ۹. ص ۲۰۶.

[۶]. حسيني، جمال الدين احمد بن علي ابن عقبه، عمدة الطالب في انساب آل ابي طالب، بيروت، منشورات دارمكتبة الحياة، ص ۱۱۲.

[۷]. عطاري، عزيز الله، "پيشين"، ص ۶۵.

[۸]. موسوي خوانساري، محمدباقر، روضات الجناب، بيروت، دارالمعرفة، ج ۴، ص ۲۰۷ و ۲۰۸.

[۹]. زماني نژاد، علي اكبر و حافظيان، ابوالفضل شناخت نامه حضرت عبدالعظيم حسني - عليه السلام - و شهر ري، سازمان چاپ و نشر دارالحديث، چاپ اول، بهار ۱۳۸۲، ج ۱۳، ص ۱۸۸.

[۱۰]. نجاشي، ابوالعباس احمد بن علي، رجال نجاشي، مؤسسه النشر الاسلامي لجماعه المدرسين بقم، سال ۱۴۰۷ هجري، ص ۲۴۷ و ۲۴۸، شماره ۶۵۳.

[۱۱]. زماني نژاد، علي اكبر و حافظيان، ابوالفضل، شناخت نامه حضرت عبدالعظيم حسني - عليه السلام - و شهر ري. همان، ج ۱۳، ص ۱۸۹.

[۱۲]. رجال نجاشي، همان، ص ۲۴۷.

[۱۳]. زماني نژاد، شناخت نامه، همان، ج ۱۳، ص ۳۱۹.

[۱۴]. موسوي خوانساري، محمدباقر، روضات الجنات، همان، ج ۴. ص ۲۱۱.

چرا ثواب حضرت عبدالعظيم برابر با زيارت امام حسين عليه السلام است؟ آيا جايگاه عبدالعظيم مثل امام حسين است؟ حضرت عبدالعظيم چه مقام رفيعی دارد که درباره زيارت هيچ معصومی اين ثواب نيامده است؟

در ابتدا بايد گفت: بايد توجه داشت که آن ثواب ها که برای زيارت عبد العظيم ذکر شده در مقايسه با زيارت ائمه (ع) نيست، زيرا هيچ کسی با آنان قابل مقايسه نيست از اين رو اميرمومنان(ع) فرمود: «لا يقاس بال محمد (ص) من هذه الامه احد، و لا يسوي بهم من جرت نعمتهم عليه ابدأ؛ (۱) هيچ کس از اين امت را با آل محمد نمی توان مقايسه کرد. آنان که ريزه خوار خوان نعمت آل محمد اند با آن ها برابری نمی توانند».

از اين كلام حضرت به روشنی به دست می آيد که مردم و همه بشر نه تنها نمی توانند به مقام ائمه (ع) دست يابند و به جا و مقامی معنوی برسند که آن ها دارند، بلکه همگان ريزه خوار نعمت معنوی آن ها و با آنان قابل مقايسه نخواهد بود. با توجه به اين نکته حال بايد گفت:

اولا : در مورد دليل اينکه چرا ثواب زيارت عبدالعظيم حسني(ع) به مثابه زيارت سيدالشهدا(ع) در كربلا عنوان شده است، بايد گفت: حضرت عبدالعظيم حسني(ع) حلقه وصل شيعيان در شهرهای مختلف بودند و می توان از ايشان به عنوان سفير سيار ائمه(ع) ياد کرد.

ايشان از جمله محدثين و علمای برجسته شيعه است که به دليل مجاهدتهای علمی و تلاش برای رساندن معارف اهل بيت به

شیعیان مورد توجه و تأیید ائمه معصوم قرار گرفته است.

امامزاده عبدالعظیم حسنی در بین علما به عنوان محدث مطرح هستند. محدث کسانی هستند که فن جمع آوری احادیث و طبقه بندی روایات را می داند، آن را جمع می کند و یا می نویسد و یا شاگرد تربیت می کند. اما راوی کسی است که در سند حدیث نامش قرار می گیرد ضمن اینکه در محدث اصطلاح ویژه ای است و آن اینکه حدیث را مستقیم می شنود و دیگری که از او نقل می کنند راوی می شوند. لذا حضرت عبدالعظیم از محدثین است.

در مورد دلیل اینکه چرا ثواب زیارت حرم عبدالعظیم به مثابه زیارت سیدالشهدا(ع) در کربلاست این نکته نیز قابل توجه است که : ممکن است در مورد سایر امامزادگان بزرگوار نیز روایاتی بوده، اما به دست ما نرسیده است چون ما هر یک از این امامزادگان را به نیت ائمه زیارت می کنیم و ثواب آن محفوظ است. اما روایت ثواب زیارت حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) به ما رسیده است.

برخی شیعیان نزد امام هادی(ع) رفته و گفتند ما از زیارت کربلا آمدم - در آن زمان که حاکمیت بنی عباس بود این سفر و زیارت بسیار برای شیعیان مشقت داشت- و حضرت در جواب فرمود که شما در ری زیارت عبدالعظیم را بکنید مثل این است که امام حسین(ع) را زیارت کرده اید.

البته با اینکه حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) از نظر علمی در میان علمای شیعه برجسته است اما جنبه امامزاده بودن ایشان در بین مردم غلبه دارد. برعکس، سید مرتضی و سید رضی که از امامزادگان هستند جنبه علمی آنها در بین مردم غلبه دارد.

جنبه دیگر در حق حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) می تواند بحث مأموریت های ایشان باشد. چرا که حضرت بین شیعیان که در جای جای خطه اسلامی نمی توانستند با هم ارتباط داشته باشند، حلقه اتصال بود. چون ائمه ایشان را قبول داشتند و ممکن است این ثواب ناظر به همین مجاهدتهایی باشد که در راه ارتباط بین شیعیان و رساندن پیام ائمه باشد که از ایشان می توان به عنوان سفیر سیار ائمه یاد کرد.

ثانیا _ ممکن است شرائط خاص زمانی و مکانی، سبب گردیده باشد، که آن همه فضیلت برای زیارت حضرت عبدالعظیم (ع) ذکر شده آن را مانند فضیلت زیارت سیدالشهداء (ع) محسوب داشته و این درک فضیلت را مخصوص آن زمان قرار داده باشد؛ زیرا متوکل عباسی و برخی دیگر از حکام جور، پس از تخریب بارگاه امام حسین (ع)، برای جلوگیری از زیارت آن بزرگوار، مأموران دژخیم و جلادی را، به مراقبت و نگهبانی گماشته بودند، که به صغیر و کبیر رحم نمی کردند و جان افراد در خطر کشته شدن قرار می گرفت و حتی زائرین زیادی را، بی رحمانه به خاک و خون کشیده بودند.

چه این که مسئله لزوم پایگاه سازی و تشکیل مراکز تجمع نیروها و اجتماعات، موضوعی است، که به طور کلی از اخبار و احادیث به دست می آید، روشن می شود که ائمه اطهار (ع) دوست می داشتند، شیعیان با هم باشند، گرد هم جمع شوند، مذاکره کنند، و برای حفظ کیان تشیع و نشر معارف و گسترش مکتب، فعالیت های دینی و تبلیغی و اجتماعی داشته باشند.

پی نوشتها:

۱. نهج البلاغه، نشر موسسه امیر المومنین قم ۱۳۷۵ ش، خطبه ۲